

"מדוע קרנות הפנסיה הותיקות נקלעו לגירעונות אקטואריים בעוד שחברות הביטוח בביטוחי המנהלים לא נקלעו?"

האקטואר רועי פולניצר מסביר קרנות הפנסיה הותיקות נקלעו לגירעונות האקטואריים וחברות הביטוח לא וכיצד זה קשור ללוחות התמורה שאיתן הן עבדו.

A+E. אך בפועל, בגלל חוסר השקיפות, הפרמיות של A היו בערך בין פי 6 לפי 7 יקרות יותר מאלו של ביטוח ריסק טהור רגיל עד גיל 65, עבור מבטוח באותו מין, באותו גיל בהתחלת הביטוח, לאותו גיל תום תקופת הביטוח ועל אותה הטבת מוות. צריך להבין שלמעשה, רכיב הריסק בביטוח המעורב כמו גם בביטוחי הגימלא, היווה "קופון" לחברות הביטוח. רק לשם המחשה, אם הפרמיה החדשית בביטוח מעורב נקבעה על 100 ש"ח ומתוכה 40 ש"ח ל הלק לרכיב החיסכון ו- 60 ש"ח ל הלק לרכיב הריסק, אז אני בא וטוען שהחלק של רכיב הריסק היה צריך להיות בסך הכל 10 ש"ח אילו המבטוח היה קונה בנפרד ביטוח ריסק טהור רגיל עד גיל 65 על הטבת מוות דומה. כלומר, 50 ש"ח מתוך ה- 60 ש"ח הלק לטובת עמלות לסוכני הביטוח ולהוצאות שונות לחברת הביטוח.

מוצר נוסף שחברות הביטוח שיווקו בארץ בשנת 1982 שהוא ורסיה של ביטוח מעורב, נקרא ביטוח לכל החיים (בגרסה הישראלית שלו). ביטוח זה גם הוא שילוב של 2 רכיבים: רכיב ריסק ורכיב חיסכון הוני (חלק רכיב גמלה). **ביטוח לכל החיים אומר שאם מבטוח שגילו בהתחלת הביטוח הוא x, רוכש ביטוח מעורב לתקופת ביטוח של n שנים והוא נפטר טרם הגעתו לגיל תום תקופת הביטוח (גיל 95), הרי שמוטביו יקבלו את הטבת המוות (רכיב הריסק). מאידך, אם המבטוח יגיע בחיים לגיל תום תקופת הביטוח (גיל 95) הוא עצמו יקבל את הטבת הפירעון (רכיב החיסכון).**

ממש כמו בביטוח מעורב, גם הפרמיה בגין הביטוח לכל החיים, תומחרה למעשה כסך הצברן של 2 פרמיות ביטוח שונות: A פרמיית ביטוח ריסק טהור עד גיל 95 ו- E פרמיית ביטוח חיסכון טהור עד גיל 95, כלומר, (E+A). אך שוב, בשל חוסר השקיפות, הפרמיות של A היו בערך בין פי 6 לפי 7 יקרות יותר מאלו של ביטוח ריסק טהור רגיל עד גיל 95, עבור מבטוח באותו מין, באותו גיל בהתחלת הביטוח, לאותו גיל תום תקופת הביטוח ועל אותה הטבת מוות.

לסיכום

בעבר קרנות הפנסיה תמחרו את זכויות העמיתים לפי לוחות תמורה עם הזאת גיל (תיאורטית הם עדכנו את הזכויות על גיל 67). מבחינה תיאורטית, קרנות הפנסיה תמחרו לפי לוחות תמורה נכונים, בעוד שחברות הביטוח תמחרו את זכויות המבטוחים לפי לוחות תמורה לא מעודכנים. כפועל יוצא מכך הזכויות של המבטוחים בביטוחי חיים היו נכונות יותר ממה שהם היו אמורים להיות אילו הזכויות היו מתומחרות לפי לוחות תמורה מעודכנים. כיום אין הבדל גדול בין לוחות התמורה של קרנות הפנסיה לבין אלו של חברות הביטוח. למעשה כיום, הן קרנות הפנסיה והן חברות הביטוח עובדות עם לוחות תמורה של משרד האוצר, כאשר מדובר בלוחות תמורה לא מעודכנים, אבל פחות או יותר מדובר באותו לוחות תמורה.

מבטוחים בחברות ביטוח חיים בבריטניה) וכן באמצעות לוח תמורה a(55) (המבוסס על ניסיון התמורה שנצבר בין השנים 1946 ל- 1948 בקרב מקבלי קצבאות מחברות ביטוח חיים בבריטניה). כתוצאה מכך, זכויות המבטוחים בביטוחי גימלא היו נמוכות יותר ממה שהן היו אמורים להיות אילו חברות הביטוח היו משתמשות בלוחות תמורה מעודכנים.

חשוב להבין, שכאשר חברות הביטוח משתמשות בלוחות תמורה לא עדכניים, שהסתברות לתמורה בהן, לכל גיל, גבוהה יותר מההסתברות האמיתית במציאות, אזי המבטוח, בכל גיל, ישלם פרמיה בגין רכיב הריסק שהיא הרבה יותר גבוהה יותר ממה שהוא היה אמור לשלם – כי הצפי על פי לוחות התמורה הלא נכונים היא שהמבטוח יחיה פחות ושחברת הביטוח תצטרך לשלם למוטביו בגיל צעיר יותר וברמת ודאות גבוהה יותר.

מאידך, לוחות תמורה לא נכונים שיתרת תוחלת החיים בהן, לכל גיל, נמוכה יותר מיתרת תוחלת החיים האמיתית במציאות, אזי המבטוח, בכל גיל, ישלם פרמיה בגין רכיב הגמלה שהיא הרבה יותר נמוכה ממה שהוא היה אמור היה לשלם – כי הצפי כאמור על פי לוחות התמורה הלא נכונים היא שהמבטוח יחיה פחות ויקבל פחות גמלות.

על פניו, חברות הביטוח היו אמורות להיקלע לגירעון אקטוארי בביטוחי הגימלא שהן שיווקו ולו בשל העובדה שהן תמחרו את ביטוחי הגימלא לפי לוחות תמורה שגילמו תוחלת חיים ממוצעת נמוכה יותר מזו שנצפתה בארץ באותן שנים. אולם הפלא ופלא, חברות הביטוח לא נקלעו לגירעון אקטוארי ואפילו הרוויחו מפוליסות ביטוח הגימלא הללו. הכיצד זה? כי מרבית הכסף של חברות הביטוח בביטוחים אלו הגיע דווקא מהחלק של הפרמיות בגין רכיב הריסק ולא מרכיב הגמלה.

רק כדי להבין, בשנות ה- 70 חברות הביטוח שיווקו מוצר שנקרא "ביטוח מעורב". ביטוח מעורב הינו שילוב של 2 רכיבים: רכיב ריסק ורכיב חיסכון הוני (חלק רכיב גמלה). ביטוח מעורב אומר שאם מבטוח שגילו בהתחלת הביטוח הוא x, רוכש ביטוח מעורב לתקופת ביטוח של n שנים והוא נפטר טרם הגעתו לגיל תום תקופת הביטוח (גיל 65), הרי שמוטביו יקבלו את הטבת המוות (רכיב הריסק). מאידך, אם המבטוח יגיע בחיים לגיל תום תקופת הביטוח (גיל 65) הוא עצמו יקבל את הטבת הפירעון (רכיב החיסכון).

מדובר למעשה באחד מביטוחי החיים הכי גרועים ששווקו אי פעם במשק הישראלי (מנקודת מבטו של המבטוח כמובן), הואיל והפרמיה בגין ביטוח מעורב, תומחרה למעשה כסך הצברן של 2 פרמיות ביטוח שונות: A פרמיית ביטוח ריסק טהור עד גיל 65 ו- E פרמיית ביטוח חיסכון טהור עד גיל 65, כלומר

קרנות הפנסיה הותיקות נקלעו לגירעונות אקטואריים. זוהי עובדה ידועה. אחת הסיבות לכך (אך לא העיקרית שבהן) היא שקרנות הפנסיה הותיקות תמחרו את זכויות העמיתים בקרנות באמצעות לוחות תמורה מעודכנים לדאז, קרי, לוחות תמורה של הביטוח הלאומי עם הזאת גיל של 4 שנים לאישה ושנתיים לגבר. כתוצאה משימוש בלוחות תמורה מעודכנים (קרי, כאלו ששיקפו נכונה את יתרת תוחלת החיים הממוצעת של ישראלים באותן שנים), הרי ששווי הזכויות הפנסיוניות של העמיתים בקרנות הפנסיה תומחרו נכון. הוא הדין לגבי בניית התקנונים והמקדמים שלהן.

קרנות הפנסיה הותיקות למעשה מכרו מוצר שהתבסס על שיטה שנקראת "זכויות מוגדרות" (DB- Defined Benefits), אותה שיטה שעל פיה פעלה הפנסיה התקציבית של המדינה.

על פי שיטת ה- DB, בכל שנה העמית בקרן הפנסיה צובר 2% לשנה. המקסימום האפשרי הוא 70% לאחר 35 שנות ותק. למעשה בשיטת ה- DB אין זיקה בין הצבירה של הפרט בקרן הפנסיה לבין הזכויות שלו. בעוד שבפנסיה התקציבית כלל לא הייתה הפרשה מצד המעביד והעובד, הרי שבקרנות הפנסיה הותיקות הייתה הפרשה בדומה לזו של היום, אולם הסכומים שהצטברו לא היו מספיקים לכיסוי החבויות של קרנות הפנסיה וזאת הייתה הסיבה העיקרית לכך שקרנות הפנסיה הותיקות הפכו לגירעוניות.

אז הבנו שקרנות הפנסיה הותיקות עבדו לפי לוח תמורה נכון (תיאורטית) ובין היתר בשל כך נקלעו לגירעון אקטוארי, אבל מה הקשר ללחות הביטוח? בשנת 1982 אישר המפקח על הביטוח לכלל חברות הביטוח למכור ביטוחי גימלא, אשר היוו את הדור שקדם לביטוחי המנהלים שמוכרים לנו כיום.

ביטוחי הגימלא ששווקו על ידי חברות הביטוח והיוו הלכה למעשה ניסיון מצד חברות הביטוח להתחרות בקרנות הפנסיה, עשרות שנים לפני שחברות הביטוח החלו לרכוש את קרנות הפנסיה החדשות. ביטוחי הגימלא להבדיל מקרנות הפנסיה הותיקות לא פעלו תחת שיטת ה- DB אלא לפי שיטת "המנות לפנסיה".

לפי שיטת "המנות לפנסיה", המבטוח יכול לבחור את גובה הגמלה שאותה הוא מעוניין לקבל מחברת הביטוח החל מהגיעו לגיל פרישה (דאז גיל 65), בכפולות של 100 שקל ישן (לחודש או 1,200 שקל ישן לשנה). חברות הביטוח, תמחרו את הפרמיות של ביטוחי הגימלא בהתבסס על לוחות תמורה לא מעודכנים, כמו למשל לוח התמורה שנקבע בחוזה ביטוח ישן מסי' 334 (לוח תמורה ה-1952-1949 המבוסס על ניסיון התמורה שנצבר במהלך השנים הללו בקרב